

Jerzy Derenda

Kronika działalności TMMB 2007/2008

Minął kolejny rok bogatej działalności Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy. Postaramy się w ogromnym skrócie wymienić choćby niektóre inicjatywy i przedsięwzięcia.

Spotkania opłatkowe

* Dorocznym zwyczajem 17 grudnia 2007 roku Zarząd TMMB uczestniczył w spotkaniu opłatkowym w gościnnych progach parafii p.w. Świętych Polskich Braci Męczenników, gdzie proboszczem jest ks. prałat Romuald Biniak, członek władz naszego Stowarzyszenia. Dzieliliśmy się opłatkiem, śpiewaliśmy kolędy, wspominaliśmy mijający rok.

* 17 stycznia 2008 roku w Sali Sesyjnej ratusza odbyło się noworoczne spotkanie opłatkowe wszystkich członków TMMB z przedstawicielami władz i zaprzyjaźnionych instytucji. Zebrani wysłuchali koncertu studentów Akademii Muzycznej, życzeń przedstawicieli władz, m.in. Doroty Jakuty, przewodniczącej Rady Miasta oraz homilii ks. prałata Romualda Biniaka.

Walne zebranie sprawozdawczo-wyborcze

W dniu 10 kwietnia 2008 roku w auli Zespołu Szkół Mechanicznych nr 1 odbyło się Walne Zebranie Sprawozdawczo-Wyborcze Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy. Prezesem wybrano ponownie Jerzego Derendę, I wiceprezesem Andrzeja Chrapkowskiego i wiceprezesem Barbarę Gogol-Droźniakiewicz.

Walne zebranie aprobowało główne kierunki działania na kadencję 2008-2011. Są to m.in. 1. – Odbudowa struktur terenowych i powoływanie nowych

Szkolnych Kół TMMB. 2. – Zdecydowane działanie w obronie zagrożonych interesów Bydgoszczy przez wystąpienia, opinie, apele i protesty – na forum internetowym oraz w radiu, prasie i telewizji. 3. – zacieśnianie współpracy TMMB z innymi stowarzyszeniami i organizacjami we wspólnym działaniu na rzecz Bydgoszczy. 4. – Dalsze intensyfikowanie działalności wydawniczej, w tym profesjonalnych przewodników ogólnopolskich oraz książek odkłamujących pozycję Bydgoszczy w regionie. 5. – Obrona dziedzictwa kulturowego miasta i jego zabytków poprzez publikacje, konkursy, tablice i pomniki upamiętniające wybitnych bydgoszczan. 6. – Kontynuacja rozpoczętych inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych dla dzieci oraz młodzieży. 7. – Promocja miasta we wszystkich najciekawszych jego przejawach, po to by odbudować bydgoską tożsamość i dumę ze swego miasta.

W obronie Bydgoszczy

* Cały czas dążymy do tego, by Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy z rachitycznej ongiś organizacji, stało się organizacją dynamiczną, odpowiadającą na potrzeby współczesnej Bydgoszczy. Postanowiliśmy sobie, że będziemy reagować natychmiast na wszelkie przejawy dyskryminowania naszego miasta w regionie i kraju, i że będziemy zabierać głos w każdej sprawie żywej dla mieszkańców. Dlatego walczyliśmy o rozwój Portu Lotniczego w Bydgoszczy, trasę ekspresową S-5, Sąd Apelacyjny i wiele innych.

* Dokładnie monitorujemy ogólnopolską prasę, wskazując na próby wypłukiwania naszego miasta z mapy Polski. Podjęliśmy interwencję w sprawie pominięcia Bydgoszczy (8 miasta w kraju) w rankingu miast wojewódzkich gazety „Polska The Times” z 5 września 2008 roku, gdzie uwzględniono Toruń. W podobny sposób zareagowaliśmy na pominięcie Bydgoszczy w rankingu „Gazety Prawnej” w dniu 29 lipca 2008 roku. Nie mogliśmy się też zgodzić na fakt przyznania Bydgoszczy tylko 1 punktu konsultacyjnego dla przedsiębiorców. Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości uważa bowiem, że nieważne jak duże jest miasto, ważne że znajduje się w nim Urząd Marszałkowski. Zaprotestowaliśmy przeciwko przymiarkom zabrania nam Kujawsko-Pomorskiego oddziału NFZ.

* W czerwcu 2008 roku w Sali Sesyjnej ratusza zorganizowaliśmy konferencję na temat „Od Księstwa po Metropolię”, podczas której zebrani wysłuchali referatów o znaczeniu Bydgoszczy jako ośrodka administracji państwowej na przestrzeni dziejów, a następnie dyskutowali nad wariantami projektu metropolii w woj. kujawsko-pomorskim.

Temat ten był też przedmiotem dyskusji na łamach bydgoskiej prasy z udziałem TMMB. Reagowaliśmy w ten sposób na głosy bydgoszczan oba-

wiających się metropolii dwustulecznej, która może być kolejnym krokiem do degradacji naszego miasta na mapie kraju.

Rozmowa z parlamentarzystami

* 3 grudnia 2007 roku z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy w naszej siedzibie przy ul. Jezuickiej 4 odbyło się spotkanie z bydgoskimi parlamentarzystami, w którym uczestniczyli m.in. Anna Bańkowska, Eugeniusz Kłopotek, Tomasz Latos, Andrzej Walkowiak, (biuro poseł Teresy Piotrowskiej reprezentowała Marzena Matowska) oraz senatorzy: Jan Rulewski i Zbigniew Pawłowicz. Podczas spotkania mówiono o kluczowych problemach Bydgoszczy, a parlamentarzyści zadeklarowali wolę wspierania inicjatyw służących rozwojowi Bydgoszczy i regionu.

* Troszczymy się o promowanie wybitnych postaci służących Bydgoszczy. 2 lutego 2008 roku Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy z inicjatywy prof. Dariusza Markowskiego z UMK, członka Sekcji Architektoniczno-Urbanistycznej TMMB, wystąpiło z propozycją upamiętnienia pobytu J.D. Salingera, wybitnego pisarza amerykańskiego, w Bydgoszczy w 1937 roku. Sekcja przygotowała prezentację wirtualną pisarza i jego pomnika na skrawku łąki zboża. Pomnik miałby stać na terenie C.H. Focus Park, gdzie ongiś znajdowały się Bydgoskie Zakłady Mięsne. Trwają rozmowy w sprawie fundacji dzieła.

* 26 września 2007 roku z inicjatywy TMMB w ratuszu odbyła się uroczysta sesja Rady Miasta, podczas której długoletniemu członkowi naszego Stowarzyszenia Rajmundowi Kucznikowi wręczono tytuł Honorowego Obywatela Bydgoszczy, a jego portret trafił do galerii wybitnych bydgoszczan w Sali Sesyjnej.

* 21 czerwca 2007 roku Towarzystwo na prośbę Council of Polish Engineers in North America (Rady Polskich Inżynierów w Ameryce Północnej) rozpoczęło starania o nadanie imienia Rudolfa Modrzejewskiego mostowi Fordońskiemu. Głównymi współorganizatorami byli: Rada Polskich Inżynierów w Ameryce Północnej, Firma GOTOWSKI Budownictwo Komunikacyjne i Przemysłowe Sp. z o.o., Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy oraz Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej. Rudolf Modrzejewski był synem słynnej polskiej aktorki Heleny Modrzejewskiej, muzykiem, przyjacielem Ignacego Jana Paderewskiego (patrona Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy), jednocześnie jednym z najwybitniejszych konstruktorów mostów na świecie. Tylko w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie zbudował ich blisko 50.

Uroczystości odbyły się w dniach 15 i 16 maja 2008 roku. Najpierw na moście Fordońskim odsłonięto tablicę im. Rudolfa Modrzejewskiego wy-

Moment odsłonięcia tablicy imienia Rudolfa Modrzejewskiego na moście Fordońskim
(fot. M. Chelminiak)

konaną przez art. plastyka Marka Ronę. W uroczystości uczestniczyli wice-minister infrastruktury Zbigniew Rapciak oraz przedstawiciele wszystkich władz regionu. W Sali Sesyjnej ratusza odbyło się spotkanie z zaproszonymi gośćmi, w tym profesorami z USA, Kanady, Europy Zachodniej i Wschodniej. Rada Polskich Inżynierów w Ameryce Północnej została uhonorowana Medalem Prezydenta Bydgoszczy. Goście uczestniczyli w koncercie w Filharmonii Pomorskiej. 16 maja na UTP w Fordonie odsłonięto wystawę poświęconą Rudolfowi Modrzejewskiemu ze zbiorów Muzeum im. K. Pułaskiego w Warce. Następnie odbyło się całodniowe Sympozjum Naukowo-Techniczne „Mosty – Tradycja i Nowoczesność” zorganizowane przez Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. J.J. Śniadeckich. Referaty na tematy drogownictwa i mostownictwa w Polsce i na świecie wygłosili profesorowie wyższych uczelni z USA, Europy Zachodniej oraz polskich uniwersytetów, politechnik i instytutów. Odtąd sympozjum organizowane będzie cyklicznie, co dwa lata. Już trwają przygotowania do sympozjum w 2010 roku w gmachu Opery Nova.

* 9 kwietnia 2008 roku, jak co roku, TMMB przyznało Laur Grzymały w plebiscycie na najlepsze role drugoplanowe w sezonie teatralnym 2007/2008. Otrzymała go aktorka Teatru Polskiego Beata Bandurska za rolę w sztuce „Mortortown” S. Stephensa oraz „Drugie zabicie psa” M. Hłaski.

Wydawnictwa o Bydgoszczy

* Zgodnie ze swoją statutową powinnością Towarzystwo krzewi wiedzę na temat Bydgoszczy i promuje swoje miasto. Celowi temu służy nasza przebogata działalność wydawnicza. Trwają przygotowania do wydania przez TMMB unikatowej „Encyklopedii Bydgoszczy”. Do tej pory tego typu wydawnictwa ma zaledwie parę miast w Polsce. Encyklopedia będzie zawierać ponad 3 tysiące haseł, tabel, wykresów i zdjęć. Prace prowadzone pod kierunkiem profesorów z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy rozłożone są na kilka lat.

* TMMB kontynuowało prace nad serią wydawniczą „Bydgoszcz miasto na Kujawach”, której celem jest przedstawienie naszego miasta jako ważnego ośrodka gospodarczego, społecznego i kulturalnego. 29 września 2007 roku ukazał się I tom albumowej serii wydawniczej „Piękna stara Bydgoszcz”, tym razem w oczekiwanej wersji polsko-niemieckiej. W prezentacji „Das schöne alte Bromberg” uczestniczyła pani Ute Minke-Koenig, konsul generalny Republiki Federalnej Niemiec w Polsce z małżonkiem oraz dr Jarosław Kuropatwiński, konsul honorowy Republiki Federalnej Niemiec w Bydgoszczy. Goście uczestniczyli też w koncercie uświetniającym 30-letnią współpracę Filharmonii Pomorskiej oraz chóru Berliner Capella.

* 10 czerwca 2008 roku również w Filharmonii Pomorskiej odbyła się kolejna odsłona naszego albumu. Ukazał się tom 2 „Bydgoszcz w blasku symboli” napisany przez Jerzego Derendę (wersja polsko-angielska, z résumé w 6 językach) – księga przepięknie ilustrowana zdjęciami i licznymi reprodukcjami malarskimi, przedstawiająca kujawskie korzenie Bydgoszczy, patronów, symbole i obiekty utożsamiane z naszym miastem, a także nocne iluminacje. Uczestnicy promocji obejrzelni animację epizodu z dziejów miasta w wykonaniu grupy rekonstrukcji historycznej „Kujawska Brać Szlachecka” oraz film o albumie pod znanym tytułem „Ponad 700 stron bydgoskiej dumy”, a także wysłuchali koncertu Orkiestry Kameralnej Capella Bydgestiensis.

* Na półki księgarskie trafiła też praca „Jak mówili bydgoszczanie. Mały słownik gwary bydgoskiej” prof. Andrzeja S. Dyszaka z UKW, wydana staraniem Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy. Promocja odbyła się 7 maja 2008 roku w wypełnionej po brzegi sali „Węgliszka”. Przyszli starzy i młodzi, wszyscy ci, których interesują korzenie naszego miasta, bogate słownictwo oraz zwroty bydgoskie. Domagano się, by książeczka wywołująca

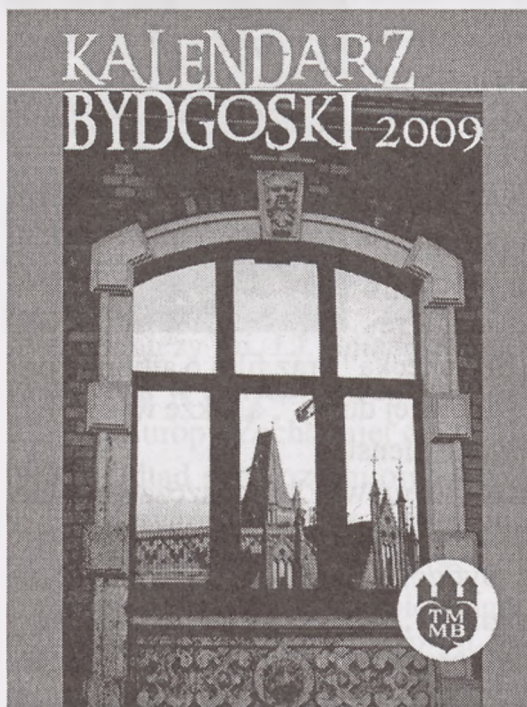

furorę na rynku wydawniczym, jak najszybciej zamieniła się w „duży słownik” wzbogacony równie pięknymi zdjęciami z czasów, w których rodziła się gwara.

* 6 czerwca 2008 roku w oficynie Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy ukazała się książka „Spółdzielnia która zbudowała współczesną Bydgoszcz” pióra Jerzego Derendy poświęcona dziejom obchodzącej swoje 50-lecie Spółdzielni Mieszkaniowej „Budowlani”. To bodaj pierwsza w bydgoskim piśmiennictwie próba pokazania, w jakich warunkach i z jakimi trudnościami budowano współczesne osiedla Bydgoszczy i jaka była panorama kulturalna tych osiedli. Walorem książki jest jej reporterskie tętno nasycone wspomnieniami pierwszych mieszkańców nowo powstających osiedli, takich jak: Błonie, Wyżyny, Centrum, Leśne i Bielawy.

* Na początku lipca do rąk bydgoszczan i gości przybywających do naszego miasta trafił „Spacerownik bydgoski” przygotowany przez Sekcję Architektoniczno-Urbanistyczną TMMB pod kierunkiem dr Iwony Jastrzębskiej-Puzowskiej. Jest to plan centrum miasta (w wersjach polskiej, niemieckiej i angielskiej) z zamieszczonymi na odwrocie krótkimi zapiskami i zdjęciami obiektów godnych zwiedzenia, a także budowli już nieistniejących, które przez stulecia decydowały o klimacie Bydgoszczy. Z okładki wita gości pomnik Kazimierza III Wielkiego założyciela miasta.

* Cały czas z dokładnością szwajcarskiego zegarka ukazują się sztandarowe, cykliczne wydawnictwa takie, jak popularny „Kalendarz Bydgoski” i naukowa „Kronika Bydgoska”.

3 listopada TMMB wydało „Kalendarz Bydgoski” na rok 2009. Zespół autorski pod kierunkiem red. Krystyny Romeyko-Bacciarelli przygotował kolejny tom w rekordowej objętości 368 stron, w bogatej szacie graficznej. W związku z 70. rocznicą wybuchu drugiej wojny światowej kalendarz poświęca wiele miejsca wydarzeniom tamtych tragicznych dni, m.in. przedstawia działania hitlerowców w zajętym 5 września mieście oraz pierwsze egzekucje i łapanki w ramach akcji „Tannenberg”. Bogaty jest rozdział poświęcony historii Bydgoszczy od czasów średniowiecza po dwudziestolecie międzywojenne. Na uwagę zasługują

liczne artykuły o współczesnej Bydgoszczy, m.in. rewitalizacji miasta, cennych zabytkach, spółdzielczości mieszkaniowej i twórcach. „Kalendarz” żegna się z wybitnymi bydgoszczanami, którzy niedawno zmarli, m.in. z Rajmundem Kuczma oraz profesorami Ryszardem Kabacińskim i Franciszkiem Mincerem.

* W drodze są kolejne opracowania. Jeszcze przed końcem 2008 roku na półki księgarskie trafi niniejszy tom „Kroniki Bydgoskiej”, znów w dużej objętości, bo prawie 570 stron, zawierający wiele opracowań naukowych i popularnonaukowych poświęconych Bydgoszczy i regionowi.

* Na pewno ogromnym zainteresowaniem cieszyć się będzie książka „Od warsztatu balwierskiego do szpitala klinicznego. Z kart historii bydgoskiego leczenia” lek. med. Mieczysława Boguszyńskiego. Na dobrą sprawę, to pierwsza w popularny, przystępny sposób napisana książka o dziejach bydgoskiej służby zdrowia od czasów najdawniejszych po współczesne. W dodatku bogato ilustrowana. Lada dzień trafi do księgarń.

* I na koniec pozycja, która powinna pokrzepić ducha bydgoszczan. Jest to wydawana staraniem TMMB książka „Bydgoszcz – prawda i mity”. Pozycja pouczająca, zwalczająca internatowe mity o naszym mieście w oparciu o fakty i dane statystyczne. Okazuje się, że nie mamy powodów do narzekania na Bydgoszcz. To miasto zasługuje na uwagę i jest naprawdę ciekawe.

Interesujące odczyty

* Od lat, także i w tej kadencji, Sekcja Odczytowo-Historyczna pod kierownictwem dr. Marka Romaniuka kontynuowała cykl wykładów tzw. Wszechnicy Bydgoskiej. Znani prelegenci mówili o wybitnych bydgoszczanach, zabytkach, barwnych epizodach historycznych. I tak np. Robert Grochowski zaprezentował film „Piękna stara Bydgoszcz” w oparciu o wydawnictwo TMMB (27 września 2007 roku), Małgorzata Święcicka mówiła o „Pol-szczyźnie bydgoszczan” (25 października 2007), Elżbieta Nowikiewicz o „Bydgoskiej »krwawej niedzieli« w świetle prasy w 1939 roku” (29 listopada 2007 roku), następnie: Marcin Hlebionek – „Państwo kujawskie w XIII/XIV w.” (24 stycznia 2008 roku), Jan Buda – „Mieszkańcy Fordonu w XIX/XX w.” (28 lutego 2008 r.), Agnieszka Wodniak-Hlebionek – „Rozwój przestrzenny Bydgoszczy w XIX/XX w.” (27 marca 2008 roku), Jacek Lindner – „Krzyki i szeptki bydgoskich murów” (24 kwietnia 2008 roku), Tomasz Chinciński – „Badania najnowszej historii przez IPN” (29 maja 2008 roku), Barbara Gogol-Droźniakiewicz – „Muzyka w Teatrze Miejskim w Bydgoszczy” (25 września 2008 roku), Marek Chamot – „Karykatura prasowa jako źródło historyczne” (30 października 2008 roku), Maciej Rewakowicz – „Pierwsza wyprawa himalajska z Kujaw i Bydgoszczy” (27 listopada 2008 roku).

Wycieczki w głąb historii

Ruszyliśmy także w teren, aby kontynuować nasze wycieczki z cyklu „Bydgoszcz za zamkniętymi drzwiami” organizowane przy pomocy Wydziału Kultury Urzędu Miasta Bydgoszczy. Wzbudziliśmy nimi wielkie zainteresowanie bydgoskimi zabytkami, zarówno istniejącymi, jak i nieistniejącymi.

* I tak, 8 września 2007 roku byliśmy na dworcu PKP Bydgoszcz Główna, zwiedzając jego unikatowy gmach pamiętający 1851 rok. Przy okazji, korzystając z uprzejmości Bydgoskiego Towarzystwa Przyjaciół Kolei i jego prezesa Filipa Sieradzkiego, obejrzelśmy zbiory Izby Tradycji Bydgoskich Kolei Żelaznych w gmachu przy III peronie. Następnie – mało znane zakątki dworca: jedną z trzech zachowanych w Polsce parowozowni wachlarzowych pamiętających czasy zaboru pruskiego, stare lokomotywy oraz sędziwy wagon mieszkalny z 1933 roku.

* 17 listopada i 1 grudnia 2007 roku zwiedzaliśmy Wojskowe Zakłady Lotnicze nr 2 przy ul. Szubińskiej. Zakłady kontynuujące nadzwyczaj szczytne tradycje wojskowe, zwłaszcza lotnicze. Ogromne zainteresowanie zwiedzających wzbudziły nieomal sterylnie czyste hale remontowe współczesnych samolotów myśliwskich i innych.

* 15 grudnia byliśmy w Porcie Lotniczym im. I.J. Paderewskiego przy al. Jana Pawła II. Była to okazja do przypomnienia tradycji lotniczych przewozów pasażerskich sięgających 1929 roku. Zwiedziliśmy miejsca bagażowni, odpraw pasażerskich, obserwowaliśmy odloty i lądowania samolotu, a następnie wszyscy udali się zabytkowym „ogórkiem” na objazd terenu lotniska. Pomocy w organizacji wycieczki udzieliło Bydgoskie Stowarzyszenie Miłośników Lotnictwa „EPBY Spoting Team”.

Animacja historyczna ze zdobywania Zamku Bydgoskiego przez rycerzy Władysława Jagiełły
(fot. T. Markowski)

* Po zimowej przerwie, 14 czerwca zwiedzaliśmy szczątki bydgoskich fortyfikacji. Uczestnicy wycieczki obejrzel interesujący film Roberta Grochowskiego o Zamku Bydgoskim, jego narodzinach i upadku, asystowali przy odsłanianiu trzech tablic oznaczających fragmenty fortyfikacji, następnie oglądali ciekawe widowisko: animację histo-

ryczną o zdobywania bydgoskiego zamku przez rycerzy króla Polski Władysława Jagiełły w 1409 roku. Swój kunszt zaprezentowały grupy rekonstrukcji historycznej: Kompania Piesza Grodu Bydgoskiego „Biały Orzeł” oraz Kompania Janusza Brzozogłowego. Wszystko przy akompaniamencie strażów z hakownic, przy donośnym komentarzu wygłaszanym przez aktora Teatru Polskiego Jerzego Pożarowskiego.

* 28 czerwca 2008 roku byliśmy w poniemieckiej fabryce uzbrojenia DAG Fabrik Bromberg. Uczestnicy wycieczki mieli okazję obejrzeć kolejny fragment unikatowego zakładu zbrojeniowego z pierwszej połowy XX wieku znajdujący się na terenie Bydgoskiego Parku Przemysłowego. Był to Wydział produkcji Prochu POL-BETRIEB, tzw. krąg walcarek, przy ul. Emilianowskiej. Specjalną atrakcją były potężnie obwałowane budynki magazynowe ze specjalnymi łukowymi wjazdami, a także Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Ariergarda” z Gdańska (SS-mani), która na koniec zadziwiła nas paradnym pokazem musztry niemieckiej oraz Bydgoska Grupa Rekonstrukcji Historycznej (jeńcy angielscy).

Zwiedzanie poniemieckiej fabryki uzbrojenia DAG

(fot. D. Bloch)

* 12 lipca 2008 roku poznawaliśmy uroki Kanału Bydgoskiego. Późnym popołudniem podróżowaliśmy tramwajem wodnym „Bydgoszcz”, przeprawiając się przez Śluzę Miejską. W programie wycieczki był też spacer nad fragmentem Kanału Bydgoskiego od IV śluzy do Muzeum Kanału Bydgoskiego założonego przez Sebastiana Malinowskiego, przy III Liceum Ogólno-

kształcącym przy ul. Nowogrodzkiej 3. Można tam było zobaczyć m.in. tzw. hamburgerę, czyli łódź z lat trzydziestych minionego stulecia, mundur szypra, kotwicę ze starych barek i inne.

* 2 sierpnia zwiedziliśmy Leśny Park Kultury i Wypoczynku w Myśliczynie, największy park tego typu w Polsce. Pracownicy Parku pokazali nam wszystkie największe atrakcje. Jechaliśmy parkową kolejką, zwiedzaliśmy ZOO, Ośrodek Rekreacji Konnej, Ogród Botaniczny, Centrum Edukacji Ekologicznej. Piliśmy wodę ze źródła pomnika przyrody oraz jedliśmy pieczone kiełbaski przy ognisku. Uczestnikami wycieczki byli również wychowankowie z Domu Dziecka w Trzemiętowie.

* 30 sierpnia 2008 roku, w przeddzień wybuchu drugiej wojny światowej zwiedziliśmy Pomorskie Muzeum Wojskowe, zwłaszcza broń i wyposażenie polskiej armii z tego okresu. Stamtąd uczestnicy wycieczki udali się autokarem na umocnienia Przedmościa Bydgoskiego (Kruszyn, Osówek), potężne, niezdołane przez Niemców schrony broniące dostępu do Bydgoszczy. Animacja przygotowana przez Grupę Rekonstrukcji Historycznej 62 Pułku Piechoty Wielkopolskiej z dyrektorem PMW Arkadiuszem Kalińskim przybliżyła wszystkim pierwsze dni wojny.

* 27 września 2008 roku ruszyliśmy śladem teatralnych tradycji Bydgoszczy. Zwiedzaliśmy plac Teatralny i miejsce, gdzie ongiś znajdował się wyburzony w 1946 roku piękny gmach Teatru Miejskiego. Odbył się też pokaz filmu Roberta Grochowskiego poświęcony tradycjom tego miejsca, zwłaszcza nieistniejącemu przybytkowi Melpomeny. Ewa Adamus-Szyborska oprowadzała po Teatrze Polskim, Bogna Kostkowska-Derkowska po okolicy Teatru Kameralnego, Robert Chojnicki przybliżał nowoczesny całkowicie skompu-

Wyszogród. Uczestnicy wycieczki byli świadkami zdobycia grodziska przez wojów Bolesława Krzywoustego (fot. M. Czerniak)

teryzowany gmach Opery Nova w Bydgoszczy.

* 18 października 2008 roku naszym celem był Fordon z okolicą. Tam pokazaliśmy pozostałości średniowiecznego grodziska Wyszogród, przypominając moment zdobycia go przez wojów księcia Bolesława Krzywoustego ok. 1113 roku. W animacji uczestniczyła Grupa Rekonstrukcji

Historycznej Bractwo Wojowników „Kruki” z Bydgoszczy i Inowrocławia, pokazując potyczki pod grodem. Uczestnicy wycieczki zwiedzili też miejsce martyrologii Bydgoszczy, w tym słynną Dolinę Śmierci, gdzie w październiku i listopadzie 1939 roku Niemcy rozstrzelali 1200 bydgoszczan. Obejrzeliśmy most Fordoński im. Rudolfa Modrzejewskiego oraz okolicznościowy film pokazujący dzieje tej konstrukcji. Wreszcie zatrzymaliśmy się przed remontowanym klasycystycznym gmachem synagogi w Fordonie pamiętającej 1827 rok.

Tablice pamięci

Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy od dawna kultywuje pamięć o wybitnych Polakach, którzy w szczególny sposób zasłużyli się Bydgoszczy. Wyrazem tej wdzięcznej pamięci są tablice ku czci zasłużonych bydgoszczan, którzy przez stulecia budowali wielkość swego miasta, by wspomnieć choćby o tablicy malarza Maksymiliana Antoniego Piotrowskiego, pisarza Antoniego Chołoniewskiego i wielu innych.

* 3 kwietnia 2008 roku nad wejściem do budynku przy ul. Jana i Jędrzeja Śniadeckich 55 w Bydgoszczy, staraniem TMMB, odsłonięta została tablica upamiętniająca Szczepana Jankowskiego. Wybitny niewidomy wirtuoz – organista w latach 1938-1975 mieszkał właśnie w tym domu. Tablica przypominać ma nam o skromnym, a jednocześnie wielkim człowieku, który ze swej ułomności uczynił cnotę w służbie Bogu i ludzi, a jego muzyka pozwalała bydgoszczanom na przetrwanie czasów hitlerowskiej okupacji. Ta pamięć i te tablice są częścią naszej bydgoskiej tożsamości. Uroczystość poprzedziła Msza Święta za spokój duszy Szczepana Jankowskiego i wzruszająca homilia ks. prałata Bogdana Jaskólskiego, dziekana Kapituły Katedralnej, proboszcza parafii p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa, a następnie koncert organowy Jakuba Kwintala z Akademii Muzycznej w Bydgoszczy.

* W połowie 2008 roku Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy wystąpiło z propozycją odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej Józefowi Rufinowi Wybickiemu, twórcy Polskiego Hymnu Narodowego. Przypomnijmy, że w 1767 roku Wybicki odbywał praktykę sądowniczą w Trybunale Wielkopolskim, nazywanym także Trybunałem Poznańsko-Bydgoskim, którego posiedzenia odbywały się w byłym bydgoskim ratuszu. Józef Rufin Wybicki był jednym z orędowników wyzwolenia Bydgoszczy spod panowania pruskiego i w dniach 2 do 17 października 1794 roku wyzwalał nasze miasto z wojskami gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Ponadto był ożeniony z Kune Gundą Drwęską spokrewnioną ze Skórzewskimi. Tablica, którą przygotowuje art. plastyk Marek Rona, ma znaleźć się na gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej na Starym Rynku.

* Również w połowie 2008 roku zaproponowaliśmy rekonstrukcję Pomnika Najświętszego Serca Pana Jezusa, który został odsłonięty w Bydgoszczy na pl. Poznańskim w dniu 2 października 1932 roku. Napis na pomniku głosił „Najświęszemu Sercu Pana Jezusa Bydgoszcz wyzwolona”. Była to największa rzeźba figuralna w Bydgoszczy z cokołem sięgająca wysokości prawie 6,2 m (cokół 4 metry, pomnik Chrystusa 2,2 m) wykonana przez znamienitych bydgoskich artystów: Teodora Gajewskiego i Piotra Trieblera. W 1939 roku Niemcy wyburzyli monument. Dziś, już po przebudowie pl. Poznańskiego, dawny pomnik symbolizuje drewniany krzyż u zbiegu ulic: Seminaryjnej i Szubińskiej. Tam też proponujemy ustawić zrekonstruowaną rzeźbę.

Troska o zabytki

* Troszczymy się o dziedzictwo kulturowe Bydgoszczy. Zwłaszcza o jego zabytki. Sekcja Architektoniczno-Urbanistyczna konsekwentnie opiniuje wszelkie propozycje zmian w krajobrazie urbanistycznym miasta. Wypowiadała się na temat propozycji zabudowy terenu po starym średniowiecznym grodzie i zamku, zagospodarowania centrum Bydgoszczy.

Sekcja reanimowała konkurs o statuetkę „Bydgoskiego Feniksa”, przyznawaną za najlepsze realizacje konserwatorskie i remonty przywracające zabytkowym budowlom ich dawny blask.

20 listopada 2007 roku w bydgoskim ratuszu z udziałem Konstantego Dombrowicza prezydenta Bydgoszczy, Wojciecha Nowackiego, zastępcy prezydenta oraz Roberta Łucki, architekta miasta i Sławomira Marcysiaka, miejskiego konserwatora zabytków, 5 równorzędnymi nagrodami uhonorowano: kamienicę przy al. Mickiewicza 7, kościół p.w. św. Mikołaja w Fordonie, budynek przy ul. Jagiellońskiej 36, dawną cegielnię przy ul. Fordońskiej 48 oraz I LO.

* Wspólnie z Muzeum Okręgowym im. L. Wyczółkowskiego Sekcja Architektoniczno-Urbanistyczna przygotowała 17 kwietnia 2008 roku ogólnopolską konferencję naukową „Siedziby teatrów, teatrzyków, oper, filharmonii – historia i architektura”. Referaty wygłosili naukowcy m.in. z Politechniki Opolskiej, Gdańskiej, Poznańskiej, KUL w Lublinie, PAN w Warszawie, UKW w Bydgoszczy i inni. Dla przykładu prof. Lechosław Lameński z KUL w Lublinie mówił o teatrze krakowskim w XIX wieku, dr Zbigniew Michalczyk z PAN w Warszawie o dawnym gmachu Filharmonii Warszawskiej jako wybitnym dziele Karola Kozłowskiego, mgr inż. Jerzy Bojar z Polskiego Centrum Międzynarodowej Organizacji Scenografów, Techników i Architektów w Warszawie na temat dawnych i współczesnych scen teatralnych i ich wypo-

sażenia. Zaprezentowano też film o nieistniejącym już dziś Teatrze Miejskim na placu Teatralnym w Bydgoszczy. Konferencje w tym cyklu będą kontynuowane, a ich pokłosie – publikowane w specjalnym wydawnictwie TMMB. Zeszyt 1 z referatami trafi do rąk Czytelników jeszcze w tym roku.

* Towarzystwo kontynuuje akcję „Ratujemy organy”. Prowadzą ją młodzi członkowie naszego Stowarzyszenia: Łukasz Kubiak, student V roku filologii polskiej na UKW i Michał Kołodziej, student III roku architektury na WSG. Celem akcji jest zrekonstruowanie wielu nieczynnych i zaniedbanych organów Wilhelma Sauera w bydgoskich kościołach. Dzięki akcji organy W. Sauera w kościele p.w. śś. Piotra i Pawła zostały wpisane na listę zabytków woj. kujawsko-pomorskiego, co pozwoli szybciej zgromadzić potrzebne fundusze na ich ratowanie. Zorganizowano koncerty organowe w wielu bydgoskich świątyniach, a zebrane podczas nich środki przeznaczone są na działania służące renowacji zabytkowych organów. Trwają rozmowy dotyczące naprawy organów w kościele p.w. śś. Piotra i Pawła. Na spotkanie do Bydgoszczy przybył m.in. przedstawiciel firmy Sauera Peter Fraßdorf, a z biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy pani Eliza Marcjanik-Żak.

* Troszczymy się o ratowanie ginących zabytków naszego miasta. 14 czerwca br. dzięki staraniom TMMB odsłonięte zostały trzy pierwsze tablice oznaczające szlak bydgoskich fortyfikacji. Pierwsza, z ryciną Bramy Poznańskiej i opisem w języku polskim i angielskim, została zawieszona u wylotu ul. Długiej do pl. Poznańskiego, druga przy ul. Pod Blankami 2 i 4, gdzie znajduje się fragment murów obronnych i fosa, a trzecia przy ul. Pod Blankami 6, w miejscu dawnej baszty. Tablice wykonane przez artystę plastyka Janusza Kochanowskiego i artystkę plastyka Bogdanę Kowalską odsłaniała Elżbieta Dygaszewicz, zastępczyni dyrektora Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Bydgoszczy. Na prośbę TMMB koszty sfinansowała firma GOTOWSKI Budownictwo Komunikacyjne i Przemysłowe Spółka z o.o. w Bydgoszczy.

* Z okazji Wszystkich Świętych, wzorem innych miast polskich, Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy przejęło w tym roku patronat organizacyjny nad kwestą na renowację zabytkowych obiektów cmentarzy: Starofarnego i Nowofarnego. Jest to kontynuacja akcji „Ilustrowanego Kuriera Polskiego” oraz Radia Pomorza i Kujaw S.A. Obecnie TMMB wspierają: Radio PiK, „Gazeta Pomorska” (red. Alicja Polewska i Hanka Sowińska), „Express Bydgoski”, „Gazeta Wyborcza” oraz red. Józef Herold i prof. Jacek Maniatus. Zebrano rekordową kwotę ponad 15 tys. zł. W zbiorce nie tylko na cmentarzach, ale także w FP, Operze Nova i Teatrze Polskim uczestniczyło ponad 100 znanych bydgoszczan.

Ekspozyty na kółkach

* Sekcja Komunikacji, której przewodniczy Artur Lemański, a wspiera kustosz Izby Tradycji MZK w Bydgoszczy Stanisław Sitarek, organizuje Muzeum Komunikacji. Zgromadziło już 10 ekspozytów (stare autobusy i tramwaj). Jest wśród nich angielski „Dennis”, jeden z trzech egzemplarzy zachowanych w Europie, jelicz RTO, tzw. ogórek z 1965 roku i inne. Trwają starania o wpisanie części tych pojazdów na listę zabytków.

* Z okazji 120-lecia komunikacji miejskiej w Bydgoszczy Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy wspólnie z Miejskimi Zakładami Komunikacyjnymi Sp. z o.o., Urzędem Miasta Bydgoszczy, Zarządem Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej, Centrum Poczty Oddziałem Regionalnym, Stowarzyszeniem Inżynierów Techników Komunikacji RP Oddział w Bydgoszczy zorganizowało uroczystości dla bydgoszczan. 30 maja w Sali Sesyjnej ratusza

Poczta tramwajowa podczas uroczystości 120-lecia komunikacji miejskiej w Bydgoszczy (fot. S. Sitarek)

odbyła się sesja popularnonaukowa „120 lat komunikacji miejskiej w Bydgoszczy”, a w gmachu poczty przy ul. Jagiellońskiej 6 odsłonięto wystawę „Komunikacja w Polsce i na świecie” ze zbiorów Krystiana Żuławskiego, a także jubileuszowe datowniki oraz kartki pocztowe. 31 maja w Zajezdniach tramwajowej i autobusowej MZK odbyły się „Drzwi otwarte”. Na parkingu przed budynkiem PZU Życie przy ul. Grodzkiej zaprezentowaliśmy kolekcję zabytkowych autobusów, którymi przyjechali nasi przyjaciele m.in. z Warszawy i Poznania. W tym dniu jeden skasowany bilet uprawniał do jazdy tramwajami przez cały dzień.

Ukwiecanie miasta

* Kontynuujemy zapoczątkowany w 1925 roku konkurs „Bydgoszcz w kwiatach i zieleni”, który łamie betonową szarżyznę naszych osiedli. Zgłoszenia przyjmowaliśmy do 31 maja. Podsumowanie konkursu odbyło się 15 października 2008 roku w Sali Sesyjnej ratusza. Ponad 50 osób, które przygotowały najpiękniejsze balkony i ogródki, zostało uhonorowanych iglakami, cebulkami kwiatów, albumami i książkami od organizatorów: Urzędu Miasta, „Expressu Bydgoskiego”, Ryszarda Pukszo i TMMB. Zebrani obejrzeli film o Leśnym Parku Kultury i Wypoczynku oraz wysłuchali prelekcji o pielęgnowaniu zieleni mgr Alicji Doleckiej.

Edukacja regionalna

* Ogromny wkład w dzieło budzenia lokalnego patriotyzmu wnosi Sekcja Młodzieżowa TMMB kierowana przez dr Ewę Puls, pracownika naukowego Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy. Cały czas realizowany jest program „Bydgoszcz – moja mała Ojczyzna”, w którego ramach uczniowie zdobywają odznaki „Młodego Przyjaciela Bydgoszcy” za wiedzę o mieście i regionie. W czerwcu 2008 roku złotą, srebrną i brązową odznakę otrzymało podczas specjalnej uroczystości w Pałacu Młodzieży 150 uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Rokrocznie organizowana jest też dydaktyczna gra terenowa dla uczniów klas V szkół podstawowych. W tym roku przebiegała ona pod hasłem „Poznajemy bydgoskie parki i skwery”, a o palmę pierwszeństwa rywalizowały reprezentacje 10 szkół.

Współpraca z uczelniami

* Towarzystwo nawiązało współpracę z bydgoskimi uczelniami, zwłaszcza Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego, którego naukowcy stanowią trzon zespołu redakcyjnego „Encyklopedii Bydgoszcy”, a także Biblioteką Uniwersytecką (przekazując swoje wydawnictwa do udostępniania w Internecie), Muzeum Dyplomacji i Uchodźstwa Polskiego z prof. Adamem Sudołem, Akademią Muzyczną im. Feliksa Nowowiejskiego, przy pomocy której organizowane są koncerty dla bydgoszczan oraz powstają wydawnictwa przybliżające treści muzyczne. Dobrze układa się współpraca z Uniwersytetem Technologiczno-Przyrodniczym w zakresie promocji miasta, Wyższą Szkołą Gospodarki oraz Wyższą Szkołą Środowiska.